

Cílové skupiny etopedie

Hlavní cílové skupiny etopedie

- **děti bez výraznějších problémů v chování** (preventivní aktivity a opatření, eliminace ohrožujících podmínek)
- **děti v riziku** (prevence, diagnostika, poradenství)
- **děti s problémy v chování** (zejm. intervence, diagnostika, poradenství, provázení)
- **děti s poruchami chování** (zejm. intervence, diagnostika, poradenství, rehabilitace, provázení)

Cíl edukačního procesu etopedie

Co nejvíce z dětí v „běžné populaci“

- Pomoci jim, aby tam zůstaly (v tomto ohledu je i „běžná populace“ cílovou skupinou etopedie)
- Pomoci jim, aby se tam dostaly

Dítě v riziku (At-risk Youth)

Rizika pro úspěšnou socializaci dítěte

- Osobnost dítěte
- Rodina dítěte
- Sociální sítě, společnost
- Škola

Dítě v riziku (At-risk Youth)

Rizika spojená s osobností

- **Fyzická** - postižení, nemoc, nedonošenost, FAS atd...
- **Psychická** - temperament, nízká inteligence, nízká sebeúcta, nedostatek empatie, egocentrismus, nízká schopnost řešit problémy ...
- **Sociální** - absence klíčové osoby, institucionální péče/výchova...

Dítě v riziku (At-risk Youth)

Rizika spojená s rodinou

- **Struktura a systém** - s jedním rodičem, nezletilá matka, dlouhodobá nezaměstnanost rodičů...
- **Fungování** - povaha interakcí v rodině, míra sporů, domácí násilí, disharmonie, interakce s okolím, psychická onemocnění
- **Chování rodičů** - vliv rodičovského vzoru - nezákonné chování, užívání návykových látek...
- **Výchovný styl** - nedostatečné vedení/tvrdá výchova, nedůslednost/lpění na pravidlech, zanedbání, týrání, nezáměr...

Dítě v riziku (At-risk Youth)

Rizika spojená se sociálními sítěmi, se společností

- Socioekonomické znevýhodnění, lokalita, zalidnění
- Násilí a kriminalita v okolí (násilí jako „akceptovatelná“ reakce na frustraci či jako řešení sporů)
- Medializace násilí, kulturní normy, kultura „gangu“
- Nedostatek podpůrných služeb
- Sociální či kulturní diskriminace
- Obchod s dětmi, válečné konflikty

Dítě v riziku (At-risk Youth)

Rizika spojená se školou

- neúspěch, nepřiměřené nároky, outsider, nedostatek příležitosti
- slabá vazba na školu, negativní postoj
- nevhodné kázeňské prostředky, stigmatizace chyb
- riziková vrstevnická skupina, agrese jako norma
- šikana, odmítnutí, sociální izolace

Dítě v riziku (At-risk Youth)

- neví jak ve škole pracovat
- nízké rozvinutí sociálních dovedností (rigidní vzorce reagování)
- nejistota a obava ze selhání, odmítnutí
- nejde o rizika spojená s vývojovou fází (viz puberta) - spíše další z faktorů vlivu

Rizikové faktory - specifika

- Rizikové faktory se na sebe nabalují a jejich negativní působení se umocňuje i s jejich počtem
- Určité negativní a destruktivní projevy jsou výsledkem rozdílných i propojených skupin rizikových faktorů
- Mohou se kombinovat a ovlivňovat
- Vysoce účinná je včasná intervence zaměřená na rizikové faktory
- Včasná intervence - vliv i v dalších oblastech
- Nejefektivnější: včasná (raná) intervence, zaměřená na znevýhodněné děti v předškolním věku s přesahem do školní docházky

Dítě s problémem v chování

- Tendence čekat na výrazné selhání, na jasný problém („**nechat vyhnít**“) - **ačkoli je třeba včasné řešení** a případně kontaktovat externí odborníky
- **Tendence nálepkovat** („žák s PCH) **a vylučovat** (změna třídy, školy, vyloučení ze SŠ, segregace ve výchovném zařízení) - **ačkoli by škola mohla problém zvládnout**
- Otázka efektivity, trvalé udržitelnosti řešení
- Potřeba jemnějšího rozlišování a navazujících kroků

Dítě s problémem v chování

Motivace

- Ví o problémech, vadí mu, chce věci změnit
- Narušení norem je projevem konfliktu vnějších požadavků a vnitřních potřeb dítěte (dispozice)
- Volí neadekvátní prostředky
- Neztotožňuje se s nálepkou „problémový“, vnímá ji negativně
- Neorientuje se v situaci, bezradnost

Dítě s problémem v chování

Čas a intenzita

- Problémy v chování jsou krátkodobé
- Někdy nahodilé, jindy periodicky se opakující
- Často vývojová souvislost a důsledek nezvládnutého konfliktu s okolím

Dítě s problémem v chování

Podpora a intervence

- Účinná jsou opatření v rámci výuky, třídy, školy
- Pedagog pomáhá kompenzovat problematické projevy žáka
- Nabízí mu nové způsoby řešení, chování, které legitimním způsobem mohou naplňovat žákovy potřeby

Dítě s poruchou chování

Motivace

- Dítě není s normou vnitřně v konfliktu, ignoruje je, nepřijímá
- Ve vztahu k důsledkům chování nevnímá pocit viny

Dítě s poruchou chování

Čas a intenzita

- Porušování norem je dlouhodobé
- Vývojová specifika daného věku problém prohlubují

Dítě s poruchou chování

Podpora a intervence

- Speciální intervence
- Snaha o nahrazení způsobů a cílů, které jsou společensky nepřijatelné, přijatelnými formami

Dítě s poruchou chování

Pět charakteristik dle Bowera (jedna či více po určitou dobu)

1. Neschopnost učit se (ne IQ či zdravotní problém)
2. Neschopnost navazovat uspokojivé vztahy s vrstevníky a učiteli
3. Nepřiměřené chování a emotivní reakci za běžných podmínek
4. Celkový výrazný pocit neštěstí nebo deprese
5. Tendence vyvolávat somatické symptomy (bolest, strach, nemoc) ve spojení se školními problémy

Dítě s poruchou chování

Vývoj poruchy chování dle Bowera

1. Reakce na problémy denního života
2. Reakce na krizové životní situace, reakce jsou odlišné než jindy.
3. **Vymyká se očekávání** - nedostatečná schopnost přizpůsobení se, problematicky reaguje na změny v blízkém sociálním okolí (stěhování, změna třídy...)
4. **Zafixované a opakované chování s možností ovlivnění a úpravy** - negativní sebeobraz, „point-of-no-return“, **cílená** intervence v přirozeném prostředí = orientace v situaci i možnostech a způsobech změny, důležitý je pozitivním sociální vztah (provázení)
5. **Zafixované a opakované chování s nutností segregovaného školského prostředí** - výrazné projevy, nelze ovlivnit v přirozeném prostředí, nutné působit na dítě **celistvě** a vyjmout z jeho prostředí

Dítě s poruchou chování

Důsledky dlouhodobých problémů v chování

- *Individuální* - vliv na charakter dítěte, který daná situace formuje, motivace, hodnoty, zvyky...
- *Sociální* - „zrcadlové Já“ - druzí „ukazují“ jak má vnímat sebe sama; podle toho volí další chování; problém navazování uspokojivých sociálních vztahů
- *Životní perspektiva* - vliv na školní úspěšnost, bariéra úrovni vzdělání odpovídající schopnostem, vyloučení ze vzdělávání

Literatura

Vojtová, V. *Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti. 2. přepracované a rozšířené vydání.* Brno: MU. 2008

